فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴، پیاپی ۱۲
صفحات ۷۶-۵۵

تحلیل نقش کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی در ارتقاء کیفیت زندگی روستاییان مورد: روستاهای بخش شاندیز شهرستان بینالود

حمدالله سجاسی قیداری*، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
حمید شایان، استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
زهرا نوربخش رزمی، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۳/۳ پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۹/۲۵

چکیده
بخش کشاورزی در اکثر کشورهای جهان سوم به تنهایی نمی‌تواند فرصت‌های اشتغال و منابع درآمدی کافی برای رفع تمامی نیازهای مناطق روستایی را تأمین نماید، از این رو، کارآفرینی بخش غیرکشاورزی را می‌توان راهبرد مناسبی برای ارتقاء اشتغال و درآمد و ثروت آفرینی روستایی دانست. شکل‌گیری و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه در بخش کشاورزی، می‌تواند نقش اساسی در توسعه پایدار روستایی ایفا کند. بنابراین در این تحقیق سعی شده تا نقش فعالیت‌های کارآفرینانه غیرزراعی در کیفیت زندگی روستاییان بخش شاندیز مورد بررسی قرار گیرد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه ای و به لحاظ روش انجام تحقیق، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق، ۶ روستای بخش شاندیز از دو دهستان شاندیز و ابرده بوده است که دارای بیشترین فعالیت‌های غیرزراعی می‌باشند. تعداد خانوار روستاهای مورد مطالعه ۳۷۷۶ می‌باشد که با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه‌ی به دست آمده معادل ۲۴۹ خانوار است. در نهایت اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه، با استفاده از آزمون‌های همبستگی پیرسون و اسپیرمن، آزمون کی دو گروه مستقل و رگرسیون گام به گام تجزیه و تحلیل شده است. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که در مجموع، کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی تأثیرات مثبت و معناداری را در مؤلفه‌های هر سه بعد اقتصادی (مؤلفه کیفیت تولید بیشترین تأثیرگذاری با ضریب بتای ۰/۳۰۸)، اجتماعی (دسترسی با ضریب بتای ۰/۱۹۴) و محیطی (تغییر کاربری اراضی زراعی مرغوب با ضریب بتای ۰/۱۸۶) کیفیت زندگی دارد. بنابراین، فعالیت‌های کارآفرینی انجام شده در منطقه در بین نمونه‌های مورد مطالعه منجر به تغییر کیفیت زندگی روستاییان شده است.

واژگان کلیدی: کارآفرینی روستایی، کارآفرینی غیرکشاورزی، کیفیت زندگی، بخش شاندیز.

* Email: ssojasi@um.ac.ir

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

۱) مقدمه

پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به شهرها، مسائل متعدد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را هم در نواحی روستایی و هم در شهرها به دنبال داشته است. سیاست و راهبردهای مختلفی برای کاستن از آثار منفی این مشکلات و پاسخ به نیازهای زندگی در سکونتگاه های شهری و روستایی در کشورهای در حال توسعه- و از جمله ایران- در پیش گرفته شده است(رضوانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۳) یکی از این راهبردها، کارآفرینی و اشتغال‌زایی بوده و از مهم‌ترین برنامه‌های توسعه روستایی به‌شمار می-رود(تاج و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۶؛ قادرمرزی، ۱۳۹۴: ۱۱۲)؛ زیرا کارآفرینی از فعالیت‌هایی است که می‌تواند به-نوعی برطرف کننده بسیاری از چالش‌های عمده (همچون بیکاری، درآمد پایین و عدم تنوع اقتصادی) در مناطق روستایی باشد و در سایر جنبه‌های زندگی روستائیان نیز تأثیر مثبت ایجاد نماید (فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۳). کارآفرینی روستایی فراهم کننده زمینه‌ی اشتغال، افزایش درآمد و تولید ثروت، بهبود دهنده‌ی کیفیت زندگی و کمک کننده به افراد محلی برای مشارکت در اقتصاد است (Henderson, 2002: 48). از آنجائی که بخش کشاورزی در اکثر کشورهای جهان سوم به علت پایین بودن بهره‌وری زمین و نیروی کار به تنهایی نمی‌تواند فرصت‌های اشتغال و منابع درآمدی کافی برای رفع تمامی نیازهای مناطق پر جمعیت روستایی را تأمین کند، کارآفرینی بخش غیرکشاورزی را می‌توان راهبرد مناسبی برای ارتقاء اشتغال و درآمد روستایی دانست. از طرفی دیگر، توسعه راهبرد تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی، به‌ویژه در بخش غیرکشاورزی، تأثیر عمیقی بر شکل‌گیری تفکر کارآفرینی در مناطق روستایی شده است؛ زیرا کارآفرینی غیرکشاورزی و به دنبال آن تنوع بخشی اقتصاد غیرکشاورزی (یا وابسته به کشاورزی) می‌تواند برای گروه‌های کم زمین یا فاقد زمین که درآمد آنان از محل کشاورزی پاسخ‌گوی نیازهایشان نمی‌باشد، ایجاد اشتغال و درآمد نماید. بی‌تردید اشتغال‌زایی در بخش غیرکشاورزی از خروج نیروی کار به‌عنوان یکی از سرمایه‌های اصلی اقتصادی از روستاها که عامل اصلی رشد لجام گسیخته حاشیه شهرها و مشکلات عدیده اقتصادی- اجتماعی است، جلوگیری می‌نماید(شاهی اردبیلی، ۱۳۸۷: ۸-۹). از این رو، کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه-های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی جهت کاهش شکاف شهر- روستا، ایجاد تعادل اقتصادی- اجتماعی و ابزاری مهم در رسیدن به توسعه پایدار است (افتخاری و سجاسی، ۱۳۸۹: ۱۶). کارآفرینی، به جهت دنبال کردن مفهوم "تغییر" و نگاه "جدید" زمینه‌ساز تحول در ابعاد مختلف زندگی کارآفرینان و جامعه پیرامون می‌شود.

ماهیت شکل‌گیری فعالیت‌های غیرزراعی ذکر شده در مناطق روستایی کشور از یکسو و فرصت‌شناسی صاحبان کسب و کارها از سوی دیگر، نشان دهنده رویکرد کارآفرینی می‌باشد که اثرات متفاوتی در زمینه کیفیت زندگی روستاییان به جهت افزایش درآمدها، ایجاد اشتغال، بهره‌گیری مناسب از منابع روستایی داشته، که نتیجه آن می‌تواند بهبود کیفیت زندگی روستاییان باشد که مصداق هایی از آن نیز در روستاهای منطقه

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

شاندیز قابل مشاهده می باشد. بر این اساس هدف اساسی تحقیق، بررسی و تحلیل نقش کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی در ارتقاء کیفیت زندگی روستاییان بخش شاندیز است تا از این طریق مشخص شود بیشترین اثرگذاری فعالیت‌های کارآفرینانه کشاورزی در کدام بعد و جنبه از زندگی روستاییان می‌باشد که در برنامه‌ریزی-های کارآفرینان بیشتر مورد توجه قرار گرفته و همچنین به تقویت سایر ابعاد نیز پرداخت. صورتبندی سوال تحقیق بدین شکل است که کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی به چه میزان توانسته بهبود کیفیت زندگی روستاییان را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فراهم سازد؟ و بیشترین اثرگذاری کارآفرینی در کدام بعد از کیفیت زندگی روستاییان می‌باشد؟

۲) مبانی نظری

تاکنون به منظور دستیابی کشورهای در حال رشد به توسعه روستایی و کشاورزی، راهبردهای متفاوت و در مقاطع زمانی مختلف طرح و اجرا شده‌اند که در بسیاری از موارد نتوانسته است اهداف توسعه را در این کشورها محقق سازد. یکی از مهم‌ترین دلایل عدم موفقیت راهبردهای یاد شده، عدم توجه به فعال‌سازی سرمایه‌های اجتماعی، توسعه‌ی منابع انسانی و توسعه‌س مشارکت‌های جمعی و مردمی در میان روستاییان و کشاورزان بوده است. به همین دلیل از راهبردهای جدید برای تسریع در روند توسعه روستایی، توجه به فعالیت‌های نوآورانه، خلاقانه و کارآفرینانه در مناطق روستایی است (نجفی کانی و همکاران، ۱۳۹۴، ۳۸)؛ زیرا توسعه کارآفرینی می-تواند در رفع مشکلات فوق نقش اساسی ایفا کند و به‌عنوان راهبردی مناسب برای توسعه‌ی روستایی از طریق افزایش مشارکت‌های مردمی و فعال‌سازی سرمایه‌های اجتماعی و به‌کارگیری منابع انسانی، موانع موجود در این زمینه را حل کند. سازمان‌های غیردولتی به‌عنوان نهادهای مردم محور و مشارکت‌گرا می‌توانند نقش مهمی در این زمینه ایفا کنند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۵-۹۶). بنابراین، یکی از عوامل مؤثر در توسعه‌ی روستایی، کارآفرینی است، زیرا کارآفرینی می‌تواند با خلق فرصت‌های جدید اشتغال و درآمد، نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها داشته باشد. به همین دلیل سنجش میزان کارآفرینی روستاییان و تلاش برای توسعه و تقویت کارآفرینی در فرآیند توسعه‌ی روستایی از طریق فراهم کردن زمینه‌های اولیه آن از اهمیت ویژه-ای برخوردار است (حیدری مکرر و محبی،۱۳۹۱ :۸). کارآفرینی فرآیندی است که در محیط ها و مجموعه های مختلفی اتفاق می افتد و طی آن تغییرات در سیستم اقتصادی از طریق نوآوری‌های افرادی که به فرصت‌های اقتصادی واکنش نشان می‌دهند، رخ می‌دهد که این باعث ایجاد ارزش فردی و اجتماعی شده (مقیمی، ۱۳۸۳: ۷۱) و با خلق محصولات و خدمات جدید می‌تواند جامعه را به سمت پیشرفت و توسعه سوق دهد (Kuratko, et al., 2004: 35). باید توجه داشت که شرایط کارآفرینی در شهرها متفاوت از مناطق روستایی می‌باشد، زیرا اشتغال غالب در مناطق روستایی در بخش کشاورزی می‌باشد و در سال‌های اخیر برای تنوع بخشی اقتصادی توجه به بخش‌های غیرکشاورزی نیز اهمیت یافته است؛ چرا که در بسیاری از کشورها صِرف زراعت نمی‌تواند

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

اشتغال کافی و بهره‌وری ایجاد کند. بدین جهت باید به ایجاد اشتغال سودآور غیر زراعی نیز پرداخت تا تفاوت درآمد شهرنشینان و روستانشینان افزایش نیابد و مهاجرت روستاییان به شهر کاهش پیدا کند (امین آقایی،۱۳۸۷: ۱۲۷). امروزه روستاها محیط مناسبی برای رشد بخش‌های غیرکشاورزی و فعالیت شرکت‌های تولیدی و خدماتی شناخته شده است. این موضوع در واقع نوعی حرکت از کسب و کارهای مبتنی بر منابع طبیعی به سمت کسب و کارهای مبتنی بر دانش است. وضعیت جامعه روستایی ایران نشان می‌دهد که با افزایش سطح سواد، دانش و مهارت‌های علمی و عملی، گرایش به اشتغال در بخش‌های سنتی اقتصاد کمتر شده و میل برای اشتغال در بخش‌های مدرن و خدماتی بیشتر است. این در حالی است که روستاهای ایران نیز همچون شهرها، مملو از فرصت‌های جدید کشف نشده هستند که کشف و بهره برداری به موقع از این فرصت‌ها و ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت پذیر می‌تواند مزایای اقتصادی چشمگیری به همراه آورد (قاسمی سیانی، ۱۳۸۸: ۲۸). کارآفرینی کوچک و متوسط مقیاس، مهم‌ترین نقش را در توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی بازی می‌کند. آنها اغلب وسیله‌ای مهم برای توسعه روستایی، افزایش و توسعه شغل‌ها و فعالیت‌های غیرکشاورزی و ابزاری برای بهبود معیشت زنان در نظر گرفته می‌شود (افتخاری و سجاسی، ۱۳۸۹: ۸۲). بر این اساس، رشد و توسعه کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی در روستاها، می‌تواند باعث ایجاد تغییرات عمیق در بسیاری از شاخص‌ها و ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی و فرهنگی جوامع روستایی شده و در نهایت کیفیت زندگی روستاییان را دچار تغییر و تحول نماید. باید توجه داشت که کیفیت زندگی یک مفهوم ذهنی و چند بُعدی است و آن را می‌توان ادراک افراد از موقعیت خود در زندگی در زمینه فرهنگی و ارزشی که در آن زندگی می‌کنند و در ارتباط با اهداف، انتظارات و استانداردهای آن دانست (Nillson et al., 2006: 121) و ممکن است دو جنبه عینی و ذهنی پیدا کند که در جنبه عینی، شاخص‌هایی مانند تولید اقتصادی، نرخ باسوادی، انتظار از زندگی، یا دیگر داده‌ها بدون ارزش‌یابی ذهنی افراد را می‌توان سنجید؛ جنبه ذهنی عبارت است از کیفیت زندگی متکی بر ابزار پیمایش و مصاحبه برای به‌دست آوردن ارزیابی پاسخ‌گویان از تجارب زندگی خود در قالب گزارش شخصی از رضایت‌مندی، شادی، رفاه یا چیزهایی شبیه به آن. کیفیت زندگی از طریق اقدامات و فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی متعددی می‌تواند دچار تغییر شود (فرجی و همکاران، ۱۳۹۰، ۷۹؛رضوانی و همکاران، ۱۳۸۷، ۲۸). بر این اساس انجام هرگونه فعالیت توسعه‌ای در مناطق روستایی، امکان تغییر در شرایط زندگی را در روستاها فراهم می‌سازد. یکی از فعالیت‌های توسعه‌ای مربوط به فعالیت‌های کارآفرینانه در بخش غیرکشاورزی می‌باشد که نقش آن در کیفیت زندگی(عینی و ذهنی) از طریق شاخص‌هایی همچون ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، کاهش مهاجرت، بهبود دسترسی و زیرساخت ها قابل اندازه‌گیری می‌باشد. کارآفرینی از جنبه‌های گوناگون کیفیت زندگی را تغییر و تحول بخشیده و از آنجا که هدف از توسعه نیز بهبود بخشیدن به کیفیت زندگی افراد است، پرداختن به مسئله ارتباط کارآفرینی و کیفیت زندگی ضروری می‌نماید که تاکنون در مطالعات به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفته‌اند (جدول۱).

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

جدول شماره (۱): نمونه‌هایی از مطالعات مستقل انجام شده در رابطه با کارآفرینی و کیفیت زندگی

محقق/ سال	عنوان	یافته‌ها
مهتا[1] (۲۰۰۲)	اقتصاد غیرکشاورزی و توسعه روستایی	بخش کشاورزی به تنهایی قادر به ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب در مناطق روستایی نمی‌باشد و برای دستیابی به توسعه پایدار، گسترش فعالیت‌های غیر کشاورزی می‌تواند راه حل مناسبی برای مقابله با فقر، بیکاری و مهاجرت باشد.
روسن کیلس[2] (۲۰۱۲)	کیفت زندگی و محیط زیست	مشکل کیفیت زندگی یک موضوع پیچیده و چند بُعدی است که ارتباط متعددی با عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روانی و زیست محیطی دارد. بنابراین برای رسیدن به یک راه حل عادلانه و پایدار برای ارتقاء کیفیت زندگی از بُعد زیست محیطی یک نیاز مبرم وجود دارد.
پورطاهری و همکاران(۱۳۹۰)	نقش میراث فرهنگی در کیفیت زندگی ساکنان روستایی	شاخص میراث فرهنگی بر کیفیت زندگی ساکنان روستایی تأثیر گذار نبوده است و بیشترین تأثیر را بر کیفیت مسکن و سطح آموزش روستائیان بر جای نهاده است.
محمد رضا رضوانی و همکاران(۱۳۸۹)	ارتقاء روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی	ارتقاء روستاها به شهر باعث بهبود چشمگیر زندگی در شهر فیروزآباد و بهبود نسبی کیفیت زندگی در شهر صاحب شده است.
عبدالمجید قرنجیک(۱۳۸۹)	سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی با رویکرد ذهنی	بالاترین میزان رضایت از کیفیت زندگی در قلمروهای کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی و کیفیت امنیت بوده و کمترین میزان در قلمرو های اشتغال و درآمد و گذران اوقات فراغت مشاهده شده است.
غفاری و همکاران(۱۳۹۰)	بررسی رابطه بین صنعت و کیفیت زندگی	توسعه روستایی از طریق صنعتی شدن و با هدف بهبود کیفیت زندگی روستاییان، باید از طریق رشد صنایعی تحقق یابد که با نیازهای بومی منطقه سازگار است و حداکثر مشارکت روستاییان را در زمینه های مختلف داشته باشد.
منصور غنیان و همکاران(۱۳۹۰)	ارزیابی فضای کارآفرینی در گردشگری روستایی	عواملی چون علاقمندی به تأسیس بنگاه‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری، تأسیس و گسترش شبکه‌های تولیدی محلی بین صاحبان کسب و کار و وجود امنیت مناسب در سطح منطقه برای کارآفرینان و گردشگران از دیدگاه مردم محلی، در قیاس با دیگر عوامل مرتبط با فضای کارآفرینی، جایگاه و اهمیت بالاتری دارد.
افتخاری و سجاسی قیداری (۱۳۸۹)،	توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی	کارآفرینی را به‌عنوان موتور حرکت توسعه و از جمله توسعه اقتصادی یاد کرده‌اند و در این میان کارآفرینان را عامل اصلی انرژی بخش و به جریان انداختن حرکت و ایجاد کننده خلاقیت و نوآوری دانسته‌اند.

[1] G.S.Mehta
[2] Rusen Keles

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

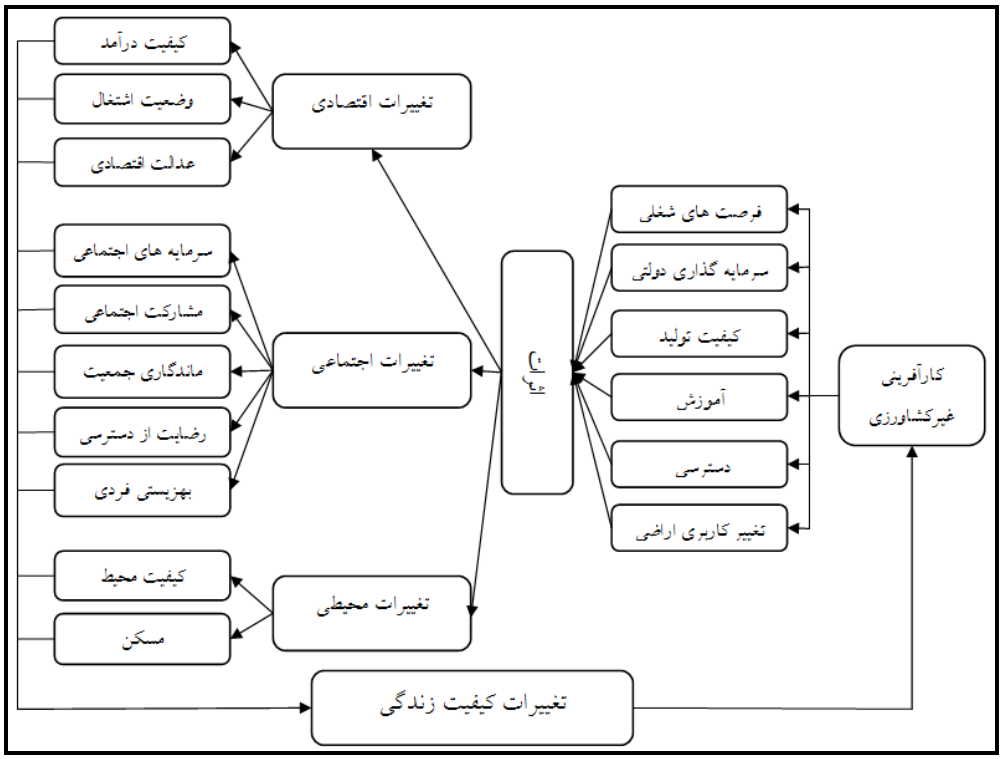

شکل شماره (۳): مدل مفهومی تحقیق

۳) روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای و به لحاظ روش انجام تحقیق، توصیفی- تحلیلی می‌باشد. برای مدل‌سازی نظری تحقیق از روش‌های توصیفی و اسنادی با مرور ادبیات نظری مربوط به مفاهیم توسعه روستایی، کیفیت زندگی، کارآفرینی و کارآفرینی غیرکشاورزی استفاده شد. به‌طوری که معیارها و شاخص‌ها با توجه به مبانی نظری و تجارب مطالعاتی و همچنین بر اساس هدف انتخاب گردید. نحوه سازماندهی معیارها به این صورت بوده است که ۱۶ شاخص اصلی انتخاب و برای هر کدام گویه‌هایی در نظر گرفته شد و این گویه‌ها ملاک تدوین پرسشنامه قرار گرفت. همچنین از روش‌های تحلیلی برای تحلیل اثرگذاری فعالیت‌های کارآفرینانه غیرکشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان در محدوده‌ی مورد مطالعه استفاده شده است. متغیر کارآفرینی غیرکشاورزی به عنوان متغیر مستقل و متغییر کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته در مطالعه مد نظر قرار گرفت(جدول ۲)

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

جدول شماره (۲): ابعاد و شاخص‌های تحقیق

نوع متغیر	ابعاد	شاخص‌ها	تعداد گویه ها
مستقل	کارآفرینی غیرکشاورزی	۱- فرصت‌های شغلی رضایت بخش غیرکشاورزی ۲- سرمایه‌گذاری های دولتی در بخش غیرکشاورزی ۳- حجم تولید در فعالیت‌های غیرکشاورزی ۴- دسترسی ۵- تغییر کاربری کشاورزی به غیرکشاورزی ۶- آموزش فعالیت‌های غیرکشاورزی	۱۲
وابسته (کیفیت زندگی)	اقتصادی	۷-کیفیت درآمد غیرکشاورزی ۸-وضعیت اشتغال غیرکشاورزی ۹- عدالت اقتصادی	۱۶
	اجتماعی	۱۰-سرمایه‌های اجتماعی ۱۱- مشارکت (به‌ویژه زنان و جوانان) ۱۲- ماندگاری جمعیت ۱۳- رضایت از میزان دسترسی ۱۴- بهزیستی فردی	۲۶
	محیطی	۱۵-کیفیت محیط ۱۶- کیفیت مسکن	۱۰

واحد تحلیل در این پژوهش سرپرست خانوارهای غیرکشاورز می‌باشد که به نوعی در فعالیت‌های غیرکشاورزی خلاقانه در محدوده روستاهای مورد مطالعه فعالیت داشته‌اند. ارزش‌گذاری داده‌ها با استفاده از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت انجام شد. همچنین، جامعه آماری در این پژوهش، روستاهای بخش شاندیز از توابع شهرستان بینالود، شامل ۲ دهستان شاندیز و ابرده با جمعیت روستایی ۱۹۶۶۷ نفر در سال ۱۳۹۰ می‌باشد که با توجه به بررسی میدانی صورت گرفته از مجموع ۱۸ روستای بالای ۲۰ خانوار در منطقه، تعداد ۶ روستای (شکل۱)- ویرانی، چاه خاصه، حصار سرخ، ابرده سفلی، ابرده علیا و زشک- با جمعیت ۱۳۲۱۷ نفر که دارای مصداق کارآفرینی غیرکشاورزی شامل(صنایع چوب و مبلمان، سنگ بری، صنعت گردشگری، صنایع دستی و همچنین مشاغل خدماتی شامل نمایشگاه های مبلمان، حمل و نقل و رستوران‌داری) در آنها بیشتر از روستاهای دیگر بوده، به‌عنوان نمونه در نظر گرفته شده است. در این بخش استقرار ۳۵ واحد سنگ بری، ۱۵۰ کارگاه و نمایشگاه مبلمان، ۲۰۸ واحد صنعتی در شهرک صنعتی توس و ۳۵ واحد در چاهشک، ۴۰ واحد فصلی تولید پوستین، حدود ۱۰۰ رستوران، ۲۵ واحد صنعتی مرغ تخم گذار، ۳۰ واحد صنعتی پرورش نیمچه گوشتی، ۴۵۰ کلنی زنبور عسل، از جمله عوامل متنوع‌ساز اقتصاد غیرزراعی در روستاهای منطقه می‌باشند (شایان و مودودی، ۱۳۹۱: ۱۷۸). بر این اساس در مجموع حدود ۱۰۷۳ مصداق از فعالیت‌های غیرکشاورزی با رویکرد کارافرینانه و خلاقانه بر پایه فرصت‌شناسی در روستاهای منطقه وجود دارد که می‌تواند به واسطه درآمدزایی، ایجاد ارزش افزوده، اشتغال‌زایی و تنوع بخشی فعالیت تأثیرات عمیقی بر زندگی روستاییان منطقه و کیفیت زندگی آنها داشته باشد. برای بررسی تأثیرات فعالیت‌های کارآفرینانه غیرکشاورزی در سطح محدوده مورد مطالعه، نیازمند انتخاب نمونه بر اساس خانوار در منطقه بود که با توجه به حجم کل خانوار در روستاهای نمونه

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

که برابر ۳۷۷۶ خانوار می‌باشد، در نتیجه با توجه به فرمول کوکران در سطح خطای ۰/۰۶ تعداد ۲۴۹ خانوار با محوریت تکمیل پرسشنامه توسط سرپرست خانوار به عنوان نمونه انتخاب گردید (جدول ۳). انتخاب نمونه‌های از بین سرپرست‌های خانوار در منطقه مورد مطالعه در مرحله اول بر اساس تناسب در بین روستاها بوده و در سطح دوم به صورت تصادفی بوده است.

تعداد ۲۴۹ پرسشنامه تهیه و به صورت تصادفی در بین جامعه آماری تکمیل و در نهایت اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه‌های مورد نظر، با استفاده از روش‌های تجزیه و تحلیل آماری(آمون‌های همبستگی پیرسون، اسپیرمن، کی دو گروه مستقل و رگرسیون گام به گام) در محیط نرم‌افزار SPSS مورد بررسی قرار گرفت. روش نمونه‌گیری مورد استفاده در این مطالعه به صورت تصادفی بوده است. برای تعیین روایی پرسشنامه تحقیق، با اساتید و متخصصین در این زمینه مشورت به‌عمل آمد و نظرات و پیشنهادهای اصلاحی آنان در پرسشنامه اعمال گردید. همچنین جهت تعیین پایایی پرسشنامه، آزمون مقدماتی بر روی ۲۰ پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ انجام گرفت و مقدار آن ۰/۷۵۳ به‌دست آمد. همانطور که مشخص است ضریب پایایی به-دست آمده در حد بالا می‌باشد و این موضوع نشان دهنده همبستگی درونی بین متغیرها برای سنجش مفاهیم مورد نظر می‌باشد.

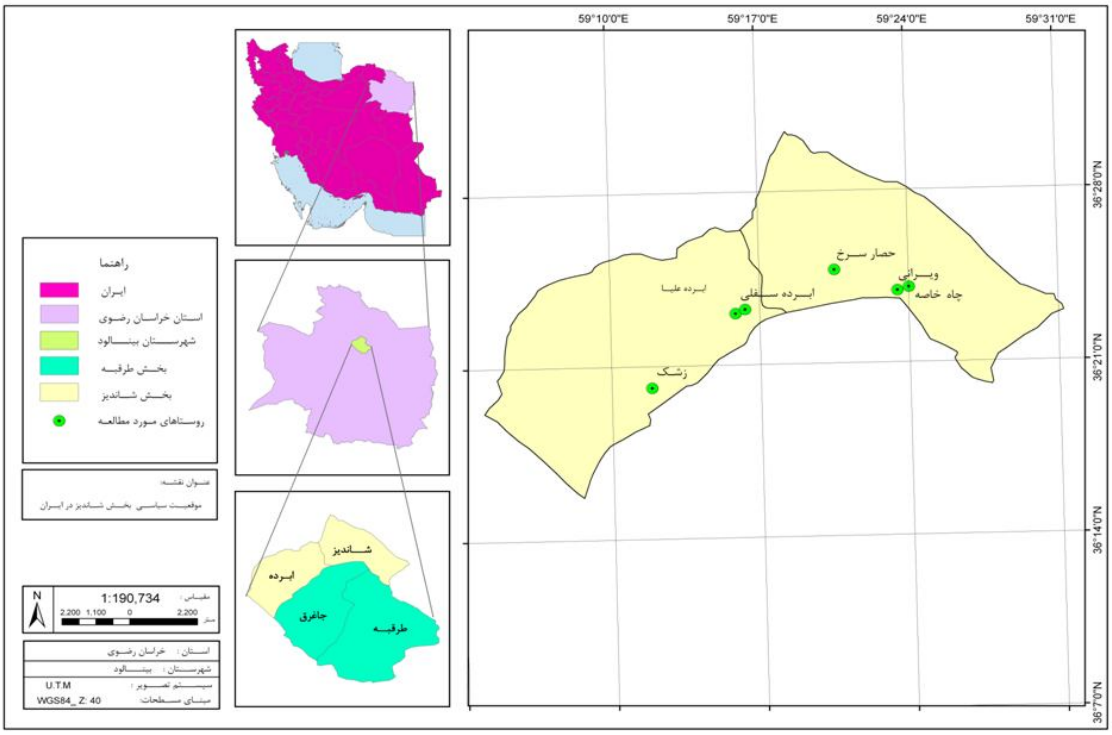

شکل شماره (۱): موقعیت روستاهای مورد مطالعه در بخش شاندیز در شهرستان و استان

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

جدول شماره (۳): روستاهای نمونه و تعداد پرسشنامه‌های تکمیلی

ردیف	روستاهای نمونه	دهستان	جمعیت ۱۳۹۰	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه
۱	ویرانی	شاندیز	۴۰۶۵	۱۱۳۵	۷۵
۲	چاه خاصه	شاندیز	۸۰۶	۲۲۴	۱۵
۳	حصار سرخ	شاندیز	۱۵۷۰	۴۵۵	۲۹
۴	ابرده سفلی	ابرده	۲۳۹	۷۶	۷
۵	ابرده علیا	ابرده	۳۵۵۳	۱۰۷۸	۷۰
۶	زشک	ابرده	۲۹۸۴	۸۰۸	۵۳
مجموع			۱۳۲۱۷	۳۷۷۶	۲۴۹

منبع: مرکز آمار و اطلاعات استانداری خراسان رضوی،۱۳۹۲

۴) یافته‌های تحقیق

برای سنجش کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی در سطح روستاهای مورد مطالعه از شاخص‌هایی همچون فرصت‌های شغلی رضایت بخش و سرمایه‌گذاری‌های دولتی استفاده شده است که با گویه‌های جدول (۴) مورد سنجش قرار گرفته‌اند. چگونگی توزیع نسبی پاسخ‌گویی به گویه‌ها در این جدول آمده است. با توجه به جدول زیر بیشترین میانگین مربوط به شاخص تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی مرغوب با میانگین ۴,۰۲ و کمترین آن مربوط به سرمایه‌گذاری‌های دولتی در مشاغل غیرزراعی با میانگین ۱,۹۵ می‌باشد.

جدول شماره (۴): اثرات کارآفرینی غیرکشاورزی از نگاه پاسخ‌گویان(آزمون کی دو)

	گویه	درصد افراد پاسخ‌گو					میانگین رتبه ای (برحسب گویه و بعد متغیر)		سطح معناداری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
فرصت‌های شغلی	فرصت‌های شغلی رضایت بخش	-	۶,۸	۲۸,۵	۵۵,۴	۹,۲	۳,۶۷	۳,۴	۰,۰۱
سرمایه‌گذاری	سرمایه‌گذاری‌های دولتی در مشاغل غیر زراعی	۲۸,۱	۵۱,۴	۱۷,۷	۲,۸	-	۱,۹۵		۰,۰۱
	حمایت سازمان‌های دولتی از مشاغل غیر زراعی	۲۷,۷	۴۷,۸	۲۲,۱	۲	۰,۴	۲,۰۰		۰,۰۱
کیفیت تولید	سطح تولید در بخش‌های غیر کشاورزی	۰,۴	۴,۴	۱۷,۷	۵۷,۸	۱۹,۷	۳,۹۲		۰,۰۱
	میزان تولید بخش‌های غیر کشاورزی نسبت به کشاورزی	۱,۲	۳,۲	۱۶,۹	۵۸,۶	۲۰,۱	۳,۹۳		۰,۰۱
	تنوع تولید در بخش‌های مختلف غیر کشاورزی	۰,۸	۴,۰	۳۱,۷	۵۱,۸	۱۱,۶	۳,۶۹		۰,۰۱
آموزش	سطح فرهنگ عمومی روستاییان	۲,۸	۸,۸	۳۶,۹	۳۸,۲	۱۳,۳	۳,۵۰		۰,۰۱
	سطح سواد و تحصیلات	۱,۲	۸,۴	۳۹,۸	۳۹,۰	۱۱,۶	۳,۵۱		۰,۰۱
دسترسی	دسترسی به راه‌های ارتباطی مناسب	۰,۸	۴,۸	۳۰,۵	۵۱,۰	۱۲,۹	۳,۷۰		۰,۰۱
	دسترسی به وسایل حمل و نقل مناسب	۱,۲	۹,۲	۳۵,۷	۴۵	۸,۸	۳,۵۱		۰,۰۱
	طی کردن فاصله زمانی محدود برای دسترسی به شهر	۲,۰	۶,۸	۳۳,۳	۴۹,۸	۸,۰	۳,۵۵		۰,۰۱
تغییر کاربری	تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی مرغوب	۱,۲	۴,۸	۹,۶	۵۹,۰	۲۵,۳	۴,۰۲		۰,۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

برای سنجش اثرات کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی بر اقتصاد منطقه در سطح روستاهای مورد مطالعه، از شاخص‌های کیفیت درآمد، وضعیت اشتغال و عدالت اقتصادی استفاده شده است که با گویه های جدول ۵

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

مورد سنجش قرار گرفته است. یافته‌ها حاکی است در میان شاخص کیفیت درآمد بیشترین میانگین مربوط به گزینه متوسط درآمد می باشد. در شاخص وضعیت اشتغال، بیشترین میانگین مربوط به گزینه احساس رضایت از شغل با توجه به توانایی های خود می باشد. همچنین از بین گویه‌های شاخص عدالت اقتصادی بیشترین میانگین مربوط به گزینه محرومیت‌زدایی ناشی از فعالیت‌های شغلی در روستا می‌باشد.

جدول شماره (۵) : اثرات اقتصادی کارآفرینی از نگاه پاسخ‌گویان(آزمون کی دو)

	گویه‌های شرایط اقتصادی	درصد افراد پاسخ‌گو					میانگین رتبه ای (برحسب گویه و بعد متغیر)		سطح معنا داری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
کیفیت درآمد	متوسط درآمد	-	۲,۴	۱۵,۷	۶۱	۲۰,۹	۴,۰۰	۳,۵	۰,۰۱
	میزان درآمد در مقایسه با هزینه‌های زندگی	۳,۲	۱۲,۴	۴۶,۲	۳۳,۳	۴,۸	۳,۲۴		۰,۰۱
	میزان درآمد در برابر افزایش رفاه	۲	۷,۶	۳۰,۵	۵۲,۶	۷,۲	۳,۵۵		۰,۰۱
	میزان رضایت از درآمد	۲	۴	۲۲,۹	۵۵,۸	۱۵,۳	۳,۷۸		۰,۰۱
	میزان رضایت از درآمد زنان شاغل در روستا	۱۱,۲	۱۹,۳	۴۲,۲	۲۱,۳	۶,۰	۲,۹۲		۰,۰۱
کیفیت اشتغال	رضایت از محیط کاری	۲	۵,۶	۳۴,۱	۴۷,۸	۱۰,۴	۳,۵۹	۳,۳	۰,۰۱
	احساس رضایت از شغل با توجه به توانایی‌های خود	-	۲	۲۸,۱	۵۶,۲	۱۳,۷	۳,۸۲		۰,۰۱
	میزان اطمینان در برابر از دست ندادن شغل فعلی	۲,۸	۶,۴	۳۱,۳	۴۳,۸	۱۵,۷	۳,۶۳		۰,۰۱
	مزایای کاری مثل بیمه و بازنشستگی	۱۴,۵	۳۷,۳	۳۲,۹	۱۱,۶	۳,۶	۲,۵۳		۰,۰۱
	دسترسی به شغل مناسب برای زنان در روستا	۹,۶	۳۹,۴	۳۹,۴	۱۰,۴	۱,۲	۲,۵۴		۰,۰۱
	افزایش جمعیت روستا به دلیل دستیابی به شغل مناسب	۲,۴	۶,۰	۱۹,۳	۵۳,۰	۱۹,۳	۳,۸۱		۰,۰۱
عدالت اقتصادی	محرومیت زدایی ناشی از فعالیت‌های شغلی در روستا	۱,۲	۲	۱۶,۱	۵۵,۴	۲۵,۳	۴,۰۲	۳,۵	۰,۰۱
	توزیع متعادل درآمد در بین اهالی روستا	۱,۲	۱۱,۲	۳۱,۷	۴۷,۸	۸	۳,۵۰		۰,۰۱
	کالاهای مصرفی بادوام (رایانه شخصی، مبلمان خانگی، ماشین لباسشویی و ...)	۱,۲	۵,۶	۲۲,۹	۵۴,۲	۱۶,۱	۳,۷۸		۰,۰۱
	کیفیت کالاهای مصرفی و نیازمندی‌های روزمره	۹,۶	۱۸,۹	۳۸,۶	۲۹,۳	۳,۶	۲,۹۸		۰,۰۱
	قدرت خرید مردم روستا	۰,۸	۵,۲	۲۳,۷	۵۳,۰	۱۷,۳	۳,۸۱		۰,۰۱
	میانگین کل							۳,۴۳	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

برای سنجش بررسی اثرات کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی بر مسائل اجتماعی منطقه از شاخص‌های سرمایه‌های اجتماعی، مشارکت اجتماعی، ماندگاری جمعیت، رضایت از دسترسی و بهزیستی فردی استفاده شد که با گویه‌های جدول (۶) مورد سنجش قرار گرفته‌اند. داده‌ها نشان می‌دهد که از بین گویه های شاخص سرمایه های اجتماعی بیشترین میانگین مربوط به ارزش قائل شدن به جایگاه شغلی افراد، در میان گویه‌های شاخص مشارکت اجتماعی بیشترین میانگین مربوط به گزینه مشارکت جوانان در مشاغل غیرزراعی، از بین گویه‌های شاخص ماندگاری جمعیت بیشترین میانگین مربوط به انگیزه ماندگاری جوانان روستا، در بین گویه‌های شاخص رضایت از دسترسی، بیشترین میانگین مربوط به گزینه رضایت از میزان دسترسی به مراکز آموزشی و فرهنگی و

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

همچنین از بین گویه‌های شاخص بهزیستی فردی بیشترین میانگین مربوط به امیدواری به بهبود کیفیت زندگی می‌باشد.

جدول شماره (۶) : اثرات اجتماعی کارآفرینی از نگاه پاسخ‌گویان(آزمون کی دو)

	گویه‌های شرایط اجتماعی	درصد افراد پاسخگو					میانگین رتبه‌ای (برحسب گویه و بعد متغیر)	سطح معناداری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
سرمایه‌های اجتماعی	میزان اعتماد به اطرافیان در محیط کار و زندگی	۸,۴	۲۷,۷	۴۲,۶	۱۸,۵	۲,۸	۲,۸۰	۰,۰۱
	میزان روابط راحت و صمیمانه با دیگران	۱۰,۰	۳۵,۳	۳۶,۹	۱۴,۹	۲,۸	۲,۶۵	۰,۰۱
	جلسات منظم برای حل مسائل و مشکلات روستا	۶,۰	۲۴,۹	۴۱,۴	۲۴,۱	۳,۶	۲,۹۴	۰,۰۱
	همکاری اهالی روستا در موقع نیاز به آنها	۱۰,۸	۲۲,۵	۳۹,۴	۲۲,۱	۵,۲	۲,۸۸	۰,۰۱
	همبستگی بین مردم روستا	۶,۰	۲۶,۵	۴۳,۴	۲۳,۳	۰,۸	۲,۸۶	۰,۰۱
	صداقت و روراستی اهالی روستا	۷,۶	۳۳,۳	۴۸,۶	۹,۶	۰,۸	۲,۶۳	۰,۰۱
	ارزش قائل شدن اهالی روستا برای جایگاه اجتماعی و شغلی	۴,۰	۱۶,۵	۴۱,۴	۳۲,۵	۵,۶	۳,۱۹	۰,۰۱
	احساس یکی بودن اهالی روستا	۸,۴	۳۴,۵	۴۴,۶	۱۲,۰	۰,۴	۲,۶۱	۰,۰۱
مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت زنان در مشاغل غیر زراعی	۱۴,۹	۳۶,۱	۳۶,۹	۱۱,۲	۰,۸	۲,۴۷	۰,۰۱
	میزان مشارکت جوانان در مشاغل غیر زارعی	۳,۶	۱۳,۷	۳۸,۲	۳۴,۵	۱۰,۰	۳,۳۴	۰,۰۱
	میزان مشارکت اهالی روستا در کار گروهی	۱۰,۰	۳۸,۲	۳۶,۵	۱۲,۹	۲,۴	۲,۵۹	۰,۰۱
	مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی	۵,۶	۱۲,۴	۴۴,۶	۳۰,۵	۶,۸	۳,۲۰	۰,۰۱
ماندگاری جمعیت	تمایل به ماندگاری سرپرست خانوار در روستا	۱,۶	۸,۸	۴۱,۴	۳۷,۸	۱۰,۴	۳,۴۷	۰,۰۱
	میزان تمایل به ماندگاری زنان در روستا	۱,۶	۲۰,۵	۵۱,۴	۱۹,۳	۷,۲	۳,۱۰	۰,۰۱
	انگیزه ماندگاری جوانان در روستا	۰,۴	۲,۸	۳۲,۱	۵۳,۴	۱۱,۲	۳,۷۲	۰,۰۱
رضایت از دسترسی ها	رضایت از میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم	۳,۲	۲۰,۵	۵۳,۴	۲۰,۱	۲,۸	۲,۹۹	۰,۰۱
	رضایت از میزان دسترسی به جایگاه توزیع مواد سوختی	۵,۲	۳۵,۳	۴۷,۰	۱۱,۲	۱,۲	۲,۶۸	۰,۰۱
	رضایت از میزان دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (وام، صندوق قرض ا الحسنه و...)	۲,۸	۲۰,۹	۴۵,۴	۲۷,۷	۳,۲	۳,۰۸	۰,۰۱
	رضایت از میزان دسترسی به مراکز آموزشی و فرهنگی	۴,۸	۱۵,۷	۴۳,۰	۲۸,۵	۸,۰	۳,۱۹	۰,۰۱
بهزیستی فردی	احساس سلامتی و تندرستی	۲,۴	۲۰,۱	۴۳,۴	۲۸,۱	۶,۰	۳,۱۵	۰,۰۱
	احساس آرامش روحی و روانی	۴,۸	۲۴,۹	۳۹,۸	۲۶,۱	۴,۴	۳,۰۰	۰,۰۱
	احساس امنیت در روستا	۰,۴	۲,۴	۳۵,۳	۴۵,۸	۱۶,۱	۳,۷۵	۰,۰۱
	امید به آینده	۳,۶	۱۶,۵	۳۹,۸	۲۸,۹	۱۱,۲	۳,۲۸	۰,۰۱
	توانایی تأمین نیازهای اساسی خانوار	۲,۸	۱۵,۳	۴۷,۴	۳۲,۹	۱,۶	۳,۱۵	۰,۰۱
	امیدواری به بهبود کیفیت زندگی در روستا	۱,۲	۳,۶	۲۷,۳	۵۳,۸	۱۴,۱	۳,۷۶	۰,۰۱
	احساس شادکامی و سرزندگی	۲,۴	۱۵,۳	۴۱,۸	۳۶,۵	۴,۰	۳,۲۴	۰,۰۱
مجموع							۳,۰۸	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

برای سنجش اثرات کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی بر محیط منطقه از شاخص های کیفیت محیط و مسکن استفاده شده است که با گویه های جدول (۷) مورد سنجش قرار گرفته اند. از نتایج به دست آمده می توان دریافت از بین گویه‌های شاخص کیفیت محیط بیشترین میانگین مربوط به گزینه از بین رفتن مناظر طبیعی روستا و از بین گویه‌های شاخص کیفیت مسکن، بیشترین میانگین مربوط به به‌کارگیری مواد ومصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی بوده است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

جدول شماره (۷) : اثرات محیطی کارآفرینی از نگاه پاسخ‌گویان(آزمون کی دو)

	گویه‌های شرایط محیطی	درصد افراد پاسخگو					میانگین رتبه ای (برحسب گویه و بعد متغیر)		سطح معناداری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
کیفیت محیط	کاهش آلودگی منابع آب	۲,۰	۱۶,۹	۴۱,۴	۳۵,۳	۴,۴	۳,۲۳	۳,۰۷	۰,۰۱
	کاهش آلودگی هوا	۸,۰	۲۱,۳	۴۶,۶	۲۰,۱	۴,۰	۲,۹۱		۰,۰۱
	کاهش آلودگی صوتی	۰,۴	۱۴,۵	۶۰,۲	۲۱,۷	۳,۲	۳,۱۳		۰,۰۱
	از بین رفتن مناظر طبیعی روستا	۲,۸	۱۶,۱	۲۸,۱	۳۷,۸	۱۵,۳	۳,۴۷		۰,۰۱
	ایجاد فضای سبز در روستا	۱۱,۲	۳۲,۵	۴۱,۰	۱۳,۳	۲,۰	۲,۶۲		۰,۰۱
کیفیت مسکن	وجود خانه‌های نوساز و بادوام و با کیفیت مناسب	۰,۴	۲,۴	۲۴,۱	۴۵,۰	۲۸,۱	۳,۹۸	۳,۶۹	۰,۰۱
	به‌کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی	۰,۴	۲,۰	۲۲,۹	۴۵,۸	۲۸,۹	۴,۰۱		۰,۰۱
	میزان رضایت‌مندی از شرایط واحد سکونت	۶,۴	۱۷,۳	۳۴,۵	۳۱,۳	۱۰,۴	۳,۲۲		۰,۰۱
	کیفیت تسهیلات داخل خانه (سیستم گرمایشی و سرمایشی، آشپزخانه مجزا، حمام، سرویس بهداشتی، و...)	۲,۸	۱۰,۴	۲۷,۳	۴۰,۲	۱۹,۳	۳,۶۳		۰,۰۱
	وام مسکن (برای ساخت و ساز، تعمیر و نگهداری و...)	-	۷,۲	۳۳,۳	۴۷,۴	۱۲,۰	۳,۶۴		۰,۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

با توجه به نرمال بودن داده ها، برای نشان دادن همبستگی میان متغیر مستقل با وابسته از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که بین کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی با شرایط اقتصادی، همبستگی مثبت و معنی‌داری (r=۰/۴۹) وجود دارد که می‌توان گفت متغیر مستقل کارآفرینی غیرکشاورزی با متغیرهای اقتصادی کیفیت زندگی رابطه معناداری دارد و با افزایش فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی میزان متغیرهای اقتصادی نیز افزایش می‌یابد و برعکس. بنابراین، هر چه کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی بیشتر شود شرایط اقتصادی بهبود می‌یابد(جدول۸).

جدول شماره (۸): بررسی رابطه کارآفرینی غیرکشاورزی با متغیر اقتصادی

مستقل / وابسته	کارآفرینی غیرکشاورزی		
	مقدار آماره پیرسون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
کیفیت درآمد	۰,۲۹۲	۰,۰۱	تأیید فرضیه
وضعیت اشتغال	۰,۴۴۴	۰,۰۱	تأیید فرضیه
عدالت اقتصادی	۰,۳۷۶	۰,۰۱	تأیید فرضیه
اقتصادی کل	۰,۴۹۷	۰,۰۱	تأیید فرضیه

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

با توجه به نتایج به‌دست آمده می توان بیان کرد که، عدم وجود زیرساخت‌های بخش کشاورزی و عدم اقبال عمومی مردم نسبت به این موضوع و همچنین موقعیت راهبردی منطقه مورد مطالعه از حیث گردشگری و بخش‌هایی همچون صنایع کارگاهی، بستری مناسب جهت کارآفرینی‌های غیرزراعی را فراهم آورده است. روستای ویرانی به علت ایجاد بورس تولید و فروش مبلمان و نزدیکی این محل به مرکز استان، به بازار مبلمان

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

مشهد تبدیل شده و جزو گزینه‌های اصلی مردم برای خرید این گونه محصولات می‌باشد. همچنین روستاهای ابرده علیا و زشک به علت موقعیت جغرافیایی و نیاز شهر مشهد به مناطق تفریحی و ییلاقی جزو مراکز تفریحی اصلی محسوب می‌شود. ورود سالانه میلیون‌ها زائر به کلانشهر مشهد مزید بر علت است که این مناطق نیز پذیرای زائران و گردشگران باشند. در مجموع وجود چنین بسترهایی باعث ایجاد شغل‌های مرتبط به این موضوع می‌گردد و نیاز کارآفرینی در بخش‌های غیرکشاورزی احساس می‌شود. درآمدها و هزینه‌های ناشی از فعالیت‌های غیرکشاورزی نسبت به کشاورزی باعث می‌شود که مردم بیشتر به فعالیت‌های غیرزراعی در این منطقه بپردازند، که این باعث افزایش درآمد و ایجاد اشتغال می‌شود. بنابراین می‌توان بیان کرد که بین متغیر اقتصادی با کارآفرینی در بخش های غیرکشاورزی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۹ نشان می‌دهد که بین کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی با شرایط اجتماعی، همبستگی مثبت معنی‌داری(r=۰/۳۴)وجود دارد که حاکی است متغیرمستقل کارآفرینی غیرکشاورزی با متغیرهای اجتماعی کیفیت زندگی رابطه معناداری دارد و با افزایش فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی میزان متغیرهای اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. از این رو، هر چه کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی بیشتر شود، شرایط اجتماعی بهبود می‌یابد.

جدول شماره (۹): بررسی رابطه کارآفرینی غیرکشاورزی با متغیر اجتماعی

مستقل / وابسته	کارآفرینی غیرکشاورزی		
	مقدار آماره پیرسون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
سرمایه‌های اجتماعی	۰,۰۵۲	۰,۱۲۳	رد فرضیه
مشارکت اجتماعی	۰,۱۶۳	۰,۰۱	تأیید فرضیه
ماندگاری جمعیت	۰,۳۱۳	۰,۰۱	تأیید فرضیه
دسترسی	۰,۱۹۶	۰,۰۰۲	تأیید فرضیه
بهزیستی فردی	۰,۲۰۹	۰,۰۰۱	تأیید فرضیه
اجتماعی کل	۰,۳۴۳	۰,۰۱	تأیید فرضیه

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۲

محدوده مورد مطالعه از لحاظ موقعیت اجتماعی و از نظر شاخص‌های مرتبط با آن از وضعیت مناسبی برخوردار است. کارآفرینی غیرزراعی باعث شده است تا کیفیت زندگی اجتماعی مردم روند رو به رشدی داشته باشد. مشارکت مردم در سطوح مختلف، پیشرفت شایان ذکری داشته، به‌طوری که در مشاغلی که ایجاد شده گاهی پروژه‌هایی تعریف می‌شود که نیاز به همکاری و هماهنگی تعدادی از افراد و خانواده ها را در بر می‌گیرد، مانند برخی از کارآفرینی‌ها و مشاغل، که نیاز به مشارکت بخش خانگی مثل، تولید و بسته‌بندی محصولات و صنایع دستی می باشد؛ این خود نمونه ای از افزایش سطح مشارکت در منطقه است. ایجاد اشتغال و درآمد در منطقه و نزدیکی محل کار به محل سکونت باعث می‌شود که از مهاجرت به شهر جلوگیری شود و این خود از

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

دلایل اصلی ماندگاری جمعیت در منطقه می‌باشد. همچنین مراجعه گردشگران از شهرهای دور و نزدیک و زائران امام رضا(ع) که برای سیاحت به این مناطق وارد می‌شوند، باعث می شود که مسئولان شهری و روستایی نیاز به وجود زیرساخت‌های این بخش که طبیعتاً ایجاد مراکز آموزشی و فرهنگی، آب آشامیدنی سالم و راه مناسب را بیشتر احساس کنند. البته موارد ذکر شده بخشی از پیامدهای کارآفرینی در بخش‌های غیرکشاورزی می‌باشد و این امور به صورت خیلی آرام و با یک روند رو به رشدی همراه است. بنابراین می‌توان بیان کرد که بین متغیر اجتماعی با کارآفرینی در بخش‌های غیرکشاورزی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول (۱۰) نشان می‌دهد که بین کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی با شرایط محیطی، همبستگی مثبت و معنی‌داری (r=۰/۲۰) وجود دارد که نشان می‌دهد متغیرمستقل کارآفرینی غیرکشاورزی با متغیرهای محیطی کیفیت زندگی رابطه معناداری دارد و با افزایش فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی میزان متغیرهای محیطی نیز افزایش می‌یابد. در نتیجه می‌توان گفت هر چه کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی بیشتر شود، شرایط محیطی بهبود می‌یابد.

جدول شماره (۱۰): بررسی رابطه کارآفرینی غیرکشاورزی با متغیر محیطی

مستقل / وابسته	کارآفرینی غیرکشاورزی		
	مقدار آماره اسپیرمن	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
کیفیت محیط	۰,۳۰	۰,۶۳۶	رد فرضیه
کیفیت مسکن	۰,۲۹۳*	۰,۰۱	تأیید فرضیه
محیطی کل	۰,۲۰۸**	۰,۰۰۱	تأیید فرضیه

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۲

نتایج نشان می‌دهد که شرایط محیطی منطقه مورد مطالعه از حیث کیفیت، روند رو به رشدی داشته است. ایجاد اشتغال و کارآفرینی که در بخش اقتصادی و اجتماعی توضیح داده شد، در شرایط محیطی منطقه تأثیر گذار خواهد بود. مراجعات مردم و زائران و گردشگران باعث می‌شود که زندگی از حالت روستایی خارج شود و به سمت زندگی شهری بهبود پیدا کند که اولین بروز و ظهور این حالت می‌تواند در نوع ساخت منازل مسکونی و ایجاد سازه های مقاوم با مواد و مصالح روز، طبق برخی از استانداردها باشد. ایجاد فضاهای سبز علاوه بر فضاهای طبیعی، نیاز گردشگران و اهالی روستایی است و ایجاد آن نیز طبیعتاً در محیط زندگی تأثیر به‌سزایی خواهد داشت. همچنین در برخی موارد صنایع کارگاهی (مثل رنگ آمیزی وصنایع چوب) و همچنین حضور گردشگران، باعث ایجاد برخی مزاحمت‌ها و آلودگی‌ها از قبیل آلودگی صوتی و محیطی می‌شود؛ اینها از مواردی است که کیفیت محیط را کاهش می‌دهد. بنابراین لزوم یک سیستم هماهنگ و کارآ در مدیریت روستایی می-تواند به کاهش اثرات این عوامل منجر شود. در مجموع بر اساس تحقیقات میدانی، وضعیت محیط منطقه روند

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

مطلوبی داشته است. بنابراین می‌توان بیان کرد که بین متغیر محیطی با کارآفرینی در بخش‌های غیرکشاورزی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

با توجه به آزمون همبستگی پیرسون در مواردی که مقدار احتمال آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر است فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم ارتباط معنی دار بین متغیر مستقل با متغیرهای وابسته رد می‌شود. به‌عبارتی، بین کارآفرینی غیرکشاورزی با تغییرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی ارتباط معنی داری وجود دارد(جدول۱۱). با توجه به اطلاعات جدول ۱۱ ، بین توسعه کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی با تغییرات اقتصادی در روستاهای حصار سرخ و ابرده سفلی ارتباط معنی‌داری وجود ندارد، یعنی کارآفرینی غیرزراعی تغییرات اقتصادی را در این روستاها در پی‌نداشته است. دلیل آن این است که در این روستاها شرایط مساعدتری نسبت به روستاهای نمونه برای انجام فعالیت‌های کشاورزی وجود دارد که باعث کسب درآمد بیشتر اهالی، از فعالیت‌های زراعی و باغی شده است. همچنین بین کارآفرینی غیرزراعی و تغییرات اجتماعی در روستاهای چاه خاصه، حصار سرخ، ابرده سفلی ارتباط معنی‌داری وجود ندارد یعنی کارآفرینی غیرزراعی تغییرات اجتماعی را در این روستاها در پی‌نداشته است. بین کارآفرینی غیرزراعی و تغییرات محیطی در روستاهای حصار سرخ، ابرده سفلی و زشک ارتباط معنی‌داری وجود ندارد؛ زیرا با توجه به موقعیت قرارگیری و همچنین شرایط آب و هوایی این روستاها نسبت به روستاهای ویرانی، چاه خاصه و ابرده علیا شرایط محیطی کمتر دچار تغییر شده است. در نهایت بین کارآفرینی غیرزراعی و پیامدهای آن در ابعاد مختلف کیفیت زندگی روستاییان در سطح روستاهای مورد مطالعه (بجز روستاهای ابرده سفلی و حصارسرخ) رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین کارآفرینی غیرزراعی در نواحی روستایی می‌تواند ابعاد مختلف کیفیت زندگی روستاییان را تحت تأثیر قرار دهد.

جدول شماره (۱۱): توزیع همبستگی پیرسون بین کارآفرینی غیرکشاورزی و متغیرهای وابسته به تفکیک روستا

متغیر وابسته		نام روستا	ویرانی	چاه خاصه	حصار سرخ	ابرده سفلی	ابرده علیا	زشک
کارآفرینی غیرکشاورزی	اقتصادی	مقدار ضریب همبستگی	۰,۴۱۸**	۰,۵۰۶**	۰,۳۶۰	۰,۴۹۴	۰,۳۷۲**	۰,۵۱۸**
		مقدار احتمال آزمون	۰,۰۱	۰,۰۱	۰,۰۶	۰,۱۰۳	۰,۰۰۲	۰,۰۱
	اجتماعی	مقدار ضریب همبستگی	۰,۳۸۷**	۰,۲۷۳	۰,۲۴۷	۰,۲۹۷	۰,۴۹۴**	۰,۳۸۵**
		مقدار احتمال آزمون	۰,۰۰۱	۰,۲۰۸	۰,۲۱۵	۰,۳۴۹	۰,۰۱	۰,۰۰۴
	محیطی	مقدار ضریب همبستگی	۰,۴۳۱**	۰,۴۸۷**	۰,۳۰۹	۰,۲۱۳	۰,۳۵۸**	۰,۲۱۳
		مقدار احتمال آزمون	۰,۰۱	۰,۰۱	۰,۱۱۷	۰,۵۰۶	۰,۰۲۳	۰,۱۲۶
	کل	مقدار ضریب همبستگی	۰,۵۷۳**	۰,۴۱۲*	۰,۳۷۴*	۰,۴۵۹	۰,۳۰۵*	۰,۴۹۷**
		مقدار احتمال آزمون	۰,۰۱	۰,۰۴	۰,۰۵	۰,۱۳۴	۰,۰۱	۰,۰۱

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۲

برای بررسی میزان اثرگذاری کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی بر متغیر وابسته اقتصادی از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است. معادله خطی متغیرهای مستقل و وابسته به صورت زیر است:

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \ldots + \beta_n X_n$$

در این معادله Y متغیر وابسته است که مقدار آن بر اساس مقادیر X پیش بینی می شود، اما X متغیرهای مستقل نامیده می شوند که متغیرهای کیفیت زندگی هستند. β مقدار ضرایب مربوط به هر کدام از متغیرهای مستقل هستند و β_0 ضریب ثابت معادله است. بر این اساس مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۲۷۴ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل ۲۸٪ تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کند. در جدول ۱۲، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است. مقدار P-Value از ۰/۰۱ کوچک‌تر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم معنی‌داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹٪ رد می‌گردد، بنابراین مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی‌دار است (جدول۱۳).

جدول شماره (۱۲) : مجموع مربعات، درجه آزادی ، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون ANOVA[b]

Model		مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری Sig.
۱	اثر رگرسیونی	۷/۴۱۷	۶	۱/۲۳۶	۱۵/۲۰۷	۰/۰۰۰ (a)
	باقیمانده	۱۹/۶۷۰	۲۴۲	۰/۰۸۱		
	کل	۲۷/۰۸۷	۲۴۸			

a Predictors: کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی b Dependent Variable: اثرات اقتصادی

جدول (۱۳) : بررسی اثرگذاری کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی بر بُعد اقتصادی کیفیت زندگی

متغیرهای مستقل	برآورد پارامترها		ضریب	آماره t	سطح	نتیجه
	مقدار	انحراف معیار	استاندارد(بتا)		معناداری	
مقدار ثابت*	۱,۳۹۰	۰,۲۲۱	-	۶,۲۹۷	۰,۰۰۰	در مدل معنی دار است
فرصت های شغلی رضایت بخش	۰,۰۷۰	۰,۰۲۵	۰,۱۵۶	۲,۸۱۸	۰,۰۰۵	در مدل معنی دار است
سرمایه گذاری دولتی	۰,۰۶۴	۰,۰۳۲	۰,۱۱۱	۲,۰۰۷	۰,۰۴۶	در مدل معنی دار است
کیفیت تولید	۰,۲۱۴	۰,۰۳۹	۰,۳۰۸	۵,۵۴۵	۰,۰۰۰	در مدل معنی دار است
دسترسی	۰,۰۷۶	۰,۰۳۳	۰,۱۳۵	۲,۲۸۳	۰,۰۲۳	در مدل معنی دار است
تغییرکاربری اراضی زراعی	۰,۰۵۳	۰,۰۲۳	۰,۱۳۱	۲,۳۱۲	۰,۰۲۲	در مدل معنی دار است
آموزش	۰,۱۱۰	۰,۰۳۰	۰,۲۱۱	۳,۶۶۹	۰,۰۰۰	در مدل معنی دار است

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۲

در جدول فوق، برای هر یک از پارامترهای مدل رگرسیون، مقادیر برآورد پارامترها، انحراف معیار برآورد پارامترهای مدل رگرسیون استاندارد شده، آماره آزمون و سطح معنی‌داری گزارش شده است. با توجه به نتیجه به‌دست آمده مشاهده می‌شود که برای تمام متغیرها مقدار P-Value کمتر از ۰/۰۵ است و انجام فعالیت‌های کارآفرینانه در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر روی کیفیت اقتصاد روستاییان تأثیرگذار بوده است. به‌طوری

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

که، می‌توان گفت که در بین شاخص‌های کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی، کیفیت تولید بیشترین تأثیرگذاری را (با ضریب بتای ۰/۳۰۸) بر تغییرات اقتصادی روستاها برجای گذاشته است(شکل۳).

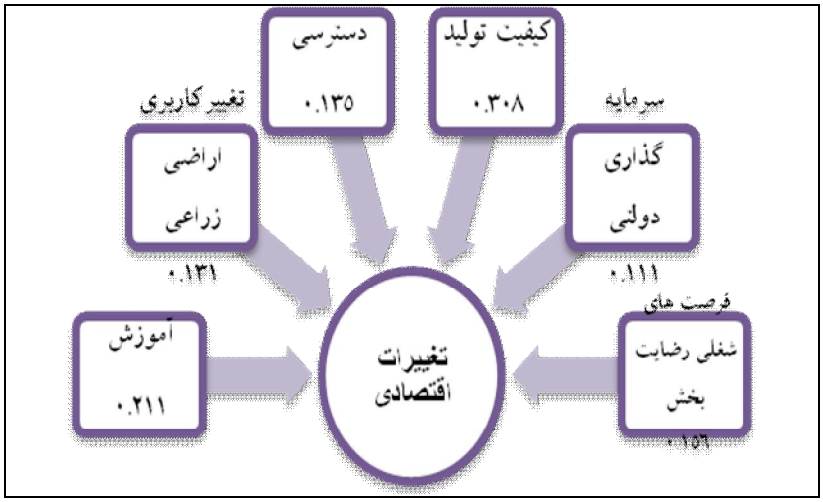

شکل شماره (۳): اهمیت نسبی کارآفرینی غیرکشاورزی بر تغییرات اقتصادی بر اساس مقادیر استاندارد شده بتا

برای بررسی میزان اثرگذاری کارآفرینی فعالیت های غیرزراعی بر متغیر وابسته اجتماعی از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است. بر این اساس مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۱۲۸ می باشد که نشان می دهد متغیرهای مستقل ۱۳٪ تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می کند. در جدول (۱۴)، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است . سطح معناداری از ۰/۰۱ کوچک‌تر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹٪ رد می گردد، بنابراین مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی‌دار است(جدول۱۵).

جدول شماره (۱۴): مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون ANOVA[b]

Model		مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری Sig.
۱	اثر رگرسیونی	۲/۷۶۰	۶	۰/۶۴۰	۵/۹۳۴	۰/۰۰۰ (a)
	باقیمانده	۱۸/۷۶۳	۲۴۲	۰/۰۷۸		
	کل	۲۱/۵۲۳	۲۴۸			

a Predictors: کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی b Dependent Variable: اثرات اجتماعی

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

جدول شماره (۱۵): بررسی اثرگذاری کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی بر بُعد اجتماعی کیفیت زندگی

متغیرهای مستقل	برآورد پارامترها		ضریب استاندارد(بتا)	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
	مقدار	انحراف معیار				
مقدار ثابت*	۲,۰۹۱	۰,۲۱۶	-	۹,۶۹۸	۰,۰۰۰	در مدل معنی دار است
فرصت های شغلی رضایت بخش	۰,۰۳۹	۰,۰۲۴	۰,۰۹۷	۱,۶۰۱	۰,۱۱۱	در مدل معنی دار نیست
سرمایه گذاری دولتی	۰,۰۳۸	۰,۰۳۱	۰,۰۷۳	۱,۲۰۸	۰,۲۲۸	در مدل معنی دار نیست
کیفیت تولید	۰,۰۶۲	۰,۰۳۸	۰,۱۰۰	۱,۶۴۴	۰,۱۰۱	در مدل معنی دار نیست
دسترسی	۰,۰۹۷	۰,۰۳۲	۰,۱۹۴	۲,۹۸۴	۰,۰۰۳	در مدل معنی دار است
تغییرکاربری اراضی زراعی	۰,۰۰۹	۰,۰۲۳	۰,۰۲۵	۰,۴۰۷	۰,۶۸۴	در مدل معنی دار نیست
آموزش	۰,۰۸۰	۰,۰۲۹	۰,۱۷۳	۲,۷۳۶	۰,۰۰۷	در مدل معنی دار است

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

در جدول فوق، برای هر یک از پارامترهای مدل رگرسیون، مقادیر برآورد پارامترها، انحراف معیار، برآورد پارامترهای مدل رگرسیون استاندارد شده، آماره آزمون و سطح معنی داری گزارش شده است . با توجه به نتیجه به‌دست آمده مشاهده می‌شود که برای متغیرهای دسترسی و آموزش مقدار P-Value کمتر از ۰/۰۵ است. از این رو، انجام فعالیت‌های کارآفرینانه در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر روی کیفیت اجتماعی روستاییان تأثیرگذار بوده است. می‌توان گفت که در بین شاخص‌های کارآفرینی فعالیت های غیرزراعی، شاخص دسترسی (با ضریب بتای ۰/۱۹۴) بیشترین تأثیر را بر تغییرات اجتماعی روستاها برجای گذاشته است (شکل۴).

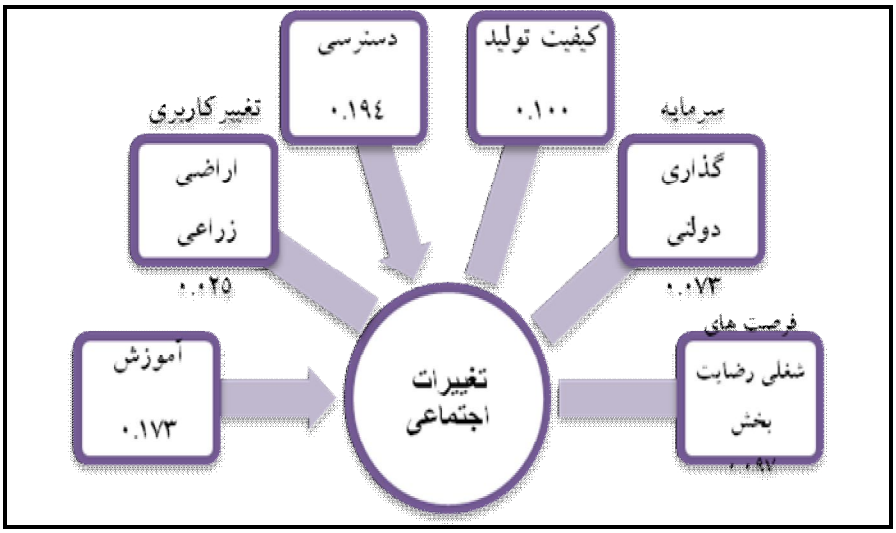

شکل شماره (۴): اهمیت نسبی کارآفرینی غیرکشاورزی برتغییرات اجتماعی بر اساس مقادیر استاندارد شده بتا

برای بررسی میزان اثرگذاری کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی بر متغیر وابسته محیطی از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است. بر این اساس مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۰۷۴ می باشد که نشان می دهد متغیرهای مستقل۷ ٪ تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می کند. در جدول(۱۶)، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است. مقدار P-Value یا سطح

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

معناداری برابر ۰/۰۰۵ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچک‌تر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹٪ رد شده و در نتیجه مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی‌دار است(جدول۱۷).

جدول شماره (۱۶) : مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون ANOVA[b]

Model		مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری Sig.
۱	اثر رگرسیونی	۲/۲۱۴	۶	۰/۳۶۹	۳/۲۰۶	۰/۰۰۵ (a)
	باقیمانده	۲۷/۸۵۵	۲۴۲	۰/۱۱۵		
	کل	۳۰/۰۶۹	۲۴۸			

a Predictors: کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی b Dependent Variable: اثرات محیطی

جدول شماره (۱۷): بررسی اثرگذاری کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی بر بُعد محیطی کیفیت زندگی

متغیرهای مستقل	برآورد پارامترها		ضریب استاندارد(بتا)	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
	مقدار	انحراف معیار				
مقدار ثابت*	۲.٤١٦	۰.٢٦٣	-	۹.۱۹۹	۰.۰۰۰	در مدل معنی دار است
فرصت‌های شغلی رضایت بخش	۰.۰۵۵	۰.۰۳۰	۰.۱۱٦	۱.۸۵۰	۰.۰٦٦	در مدل معنی دار نیست
سرمایه‌گذاری دولتی	۰.۰۲۱	۰.۰۳۸	۰.۰۳۵	۰.٥٦١	۰.٥٧٥	در مدل معنی دار نیست
کیفیت تولید	۰.۰٤١	۰.۰٤٦	۰.۰٥٧	۰.۹۰۱	۰.٣٦٩	در مدل معنی دار نیست
دسترسی	۰.۰٣٧	۰,۰۴۰	۰,۰۶۳	۰,۹۴۲	۰,۳۴۷	در مدل معنی دار نیست
تغییرکاربری اراضی زراعی	۰,۱۰۲	۰,۰۳۶	۰,۱۸۶	۲,۸۶۶	۰,۰۰۵	در مدل معنی دار است
آموزش	۰,۰۱۸	۰,۰۲۷	۰,۰۴۲	۰,۶۶۰	۰,۵۱۰	در مدل معنی دار نیست

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۲

در جدول فوق، برای هر یک از پارامترهای مدل رگرسیون، مقادیر برآورد پارامترها، انحراف معیار، برآورد پارامترهای مدل رگرسیون استاندارد شده، آماره آزمون و سطح معنی داری گزارش شده است. با توجه به نتیجه به‌دست آمده مشاهده می‌شود که برای متغیرها تغییر کاربری اراضی زراعی مرغوب مقدار P-Value کمتر از ۰/۰۵ است و انجام فعالیت‌های کارآفرینانه در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر روی کیفیت محیطی روستاییان تأثیرگذار بوده است. بنابراین، می‌توان گفت که در بین شاخص‌های کارآفرینی فعالیت‌های غیرزراعی، شاخص تغییر کاربری اراضی زراعی مرغوب (با ضریب بتای ۰/۱۸۶) بیشترین تأثیر را بر تغییرات محیطی روستاها برجای گذاشته است (شکل۵).

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

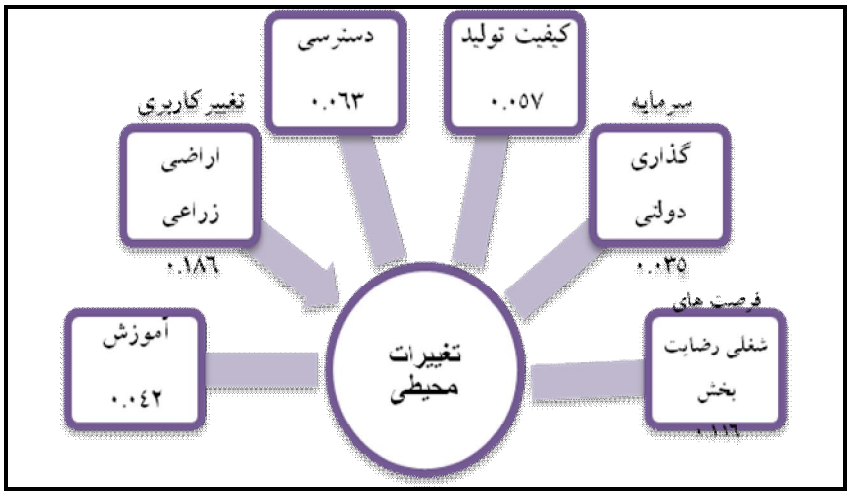

شکل شماره (۵): اهمیت نسبی کارآفرینی غیرکشاورزی بر تغییرات محیطی بر اساس مقادیر استاندارد شده بتا

۵) نتیجه‌گیری

امروزه کارآفرینی به‌عنوان یکی از راهکارهای اساسی در تنوع بخشی اقتصادی و افزایش قدرت رقابت برای جوامع است. بر این اساس، توسعه کارآفرینی می‌تواند زندگی افراد و جوامع کارآفرین را از ابعاد گوناگون تحت تأثیر قرار داده و در کیفیت آن مؤثر باشد. بر این اساس در این مطالعه به بررسی نقش کارآفرینی فعالیت های غیرکشاورزی در مناطق روستایی بر روی کیفیت زندگی روستاییان پرداخته شده است. در این پژوهش مشخص شد که فعالیت های غیرزراعی، اثراتی را در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و محیطی بخش شاندیز داشته است. برای تحلیل دیدگاه روستاییان در رابطه با فعالیت‌های کارآفرینی غیرکشاورزی از آزمون تی دو گروه مستقل استفاده شد که در اکثریت شاخص‌ها سطح معنی-داری کمتر از ۰،۰۵ و وجود رابطه را تأیید کرد. برای سنجش اثرات اقتصادی کارآفرینی بر کیفیت زندگی از شاخص‌های کیفیت درآمد، وضعیت اشتغال، عدالت اقتصادی، استفاده شد. چگونگی توزیع نسبی پاسخ‌گویی به گویه‌ها، بیانگر این است که میانگین تغییرات اقتصادی برابر با ۳/۴۶ می‌باشد. این میانگین در بازه ۱ تا ۵ تعریف شده است و نشان دهنده این است که وضعیت اقتصادی از وضعیت متوسط به بالایی برخوردار می‌باشد. در بُعد اجتماعی نیز برای بررسی اثرات، از شاخص‌های سرمایه‌های اجتماعی، مشارکت اجتماعی، ماندگاری جمعیت، رضایت از دسترسی و بهزیستی فردی استفاده شده است. میانگین تغییرات اجتماعی برابر با ۳/۰۶ نشان دهنده وضعیت متوسط به بالا است. میانگین تغییرات زیست-محیطی برابر ۳،۳۸ می‌باشد و نشان دهنده وضعیت متوسط به بالا می باشد. قابل ذکر است که برای سنجش سطح کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی از شاخص‌های فرصت‌های شغلی رضایت بخش، سرمایه‌گذاری‌های دولتی، کیفیت تولید، آموزش، دسترسی و تغییر کاربری اراضی زراعی مرغوب استفاده شد. میانگین تغییرات کارآفرینی غیرزراعی برابر با ۳/۴۱، نشان دهنده وضعیت متوسط به بالا است. در نهایت می‌توان گفت کارآفرینی فعالیت‌های غیرکشاورزی باعث بهبود کیفیت زندگی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی شده است. پس از بررسی و تحلیل مجموعه مطالعات نظری و میدانی انجام‌شده، می‌توان به پیشنهادهای ذیل اشاره کرد:

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

- در روستاهای ویرانی و چاه خاصه در جهت کارآفرینی‌های بیشتر، نیاز به تسهیلات بانکی کم بهره در جهت اجرای طرح‌های تولیدی مبلمان و صنایع وابسته احساس می‌شود. این مناطق به لحاظ بورس بازار مبلمان از پتانسیل بالایی در جهت توسعه مشاغل وابسته به این صنعت را دارا می‌باشند؛
- آموزش‌های فنی حرفه‌ای لازم برای مهارت‌های کارآفرینی و ایجاد کسب و کار جدید، هم در جهت صنایع چوب و مبلمان و هم صنایع مرتبط با گردشگری در منطقه؛
- تأمین امنیت در جهت سرمایه‌گذاری در واحدهای صنعتی و خدماتی و همچنین افزایش پوشش بیمه‌ای برای نیروی کار شاغل در کارگاه‌های کوچک و تشویق کارفرمایان به بیمه نمودن افراد شاغل در کارگاه ها و حمایت از کارفرمایان به‌وسیله سیاست‌هایی چون معافیت حق بیمه؛
- فراهم نمودن زمینه اشتغال در صنایع تبدیلی و تکمیلی و حمایت های دولتی خصوصاً سازمان جهاد کشاورزی در جهت افزایش صنایع بسته‌بندی محصولات باغی؛
- افزایش و بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی.

۶) منابع

- افتخاری، عبدالرضا رکن الدین و حمدالله سجاسی قیداری، (۱۳۸۹)، **توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی**، چاپ اول، انتشارات سمت.
- امین آقائی، مهرناز، (۱۳۸۷)، **بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد صنایع کوچک از دیدگاه کارشناسان توسعه روستایی**، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷، صص ۱۲۵-۱۴۶.
- پورطاهری، مهدی، عبدالرضا رکن الدین افتخاری و نعمت الله حسینی، (۱۳۹۰)، **نقش میراث فرهنگی در کیفیت زندگی ساکنان روستایی – مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان لامرد**، فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی، سال یازدهم، شماره ۳۳، صص ۸۳-۱۰۰.
- تاج، شهره و فاطمه دارآفرین، (۱۳۹۰)، **تأثیرپذیری اقتصادی روستاها از نواحی صنعتی-مطالعه موردی:ناحیه صنعتی میامی شهرستان شاهرود**، فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی، سال چهارم، شماره اول، صص۱۳۵-۱۴۴.
- حیدری مکرر، حمید و زهرا محبی، (۱۳۹۱)، **بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی**، مجموعه مقالات کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان، محل برگزاری: بابلسر - شرکت پژوهشی طرود شمال.
- رضوانی، محمدرضا، حسین منصوریان و فاطمه احمدی، (۱۳۸۹)، **ارتقای روستا به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی-مطالعه موردی:شهرهای فیروزآباد و صاحب در استان لرستان و کردستان**، مجله پژوهش های روستایی، دوره ۱ ، شماره ۱، صص ۳۳-۶۵.
- رضوانی، محمدرضا، علیرضا شکیبا و حسین منصوریان، (۱۳۸۷)، **ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی**، فصلنامهٔ رفاه اجتماعی. سال ۸، شمارهٔ ۳۰ و ۳۱، صص ۵۹-۳۵.
- شاهی اردبیلی، حکمت، (۱۳۸۷)، **نقش صنایع کوچک در توسعه روستایی**، پایان نامه دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، استاد راهنما: دکتر حمید شایان، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه فردوسی مشهد.
- شایان، حمید و مهدی مودودی، (۱۳۹۱)، **تغییرات کارکردی موثر بر جمعیت پذیری بخش شاندیز**، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره۷۹، صص۱۷۳-۱۹۰.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]

- غفاری، غلامرضا، حسین میرزایی و علیرضا کریمی، (۱۳۹۰)، **بررسی رابطه بین صنعت و کیفیت زندگی-مقایسه موردی مناطق روستایی شهرستان قروه**، مجله توسعه روستایی، دوره سوم، شماره ۱، بهار و تابستان، صص۱-۲۴.
- غنیان، منصور، فضیله خانی و لیلا بقائی، (۱۳۹۰)، **ارزیابی فضای کارآفرینی در گردشگری روستایی-مطالعه موردی:منطقه اورامان**، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره سوم، صص ۹۹-۱۲۳.
- فرجی سبکبار، حسنعلی، طاهره صادقلو و حمدالله سجاسی قیداری، (۱۳۹۰)، **سنجش کیفیت زندگی در مناطق روستایی: مطالعه موردی دهستان آغ بلاغ استان زنجان**، فصالنامه علمی پژوهشی روستا و توسعه، سال ۱۴، شماره زمستان(۴)،پیاپی۱۲، صص۲۷-۴۸.
- فرجی سبکبار، حسنعلی، سید علی بدری، حمدالله سجاسی قیداری، طاهره صادقلو و علی شهدادی خواجه عسگر، (۱۳۹۰)، **اولویت بندی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک پرومتی. دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان خدابنده استان زنجان**، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵،صص۵۳ -۶۸.
- قادرمرزی، حامد، (۱۳۹۴)، **برنامه ریزی راهبردی توسعه اشتغال در نواحی روستایی شهرستان جوانرود**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره۱، بهار، پیاپی۱۱، صص۱۳۰-۱۰۹.
- قاسمی سیانی، محمد، (۱۳۸۸)، **کارآفرینی و نقش آن در توسعه اقتصادی روستاهای ایران**، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۲۸، صص۲۸-۴۳.
- قرنجیک، عبدالمجید، (۱۳۸۹)، **سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی با رویکرد کیفی-نمونه موردی دهستان جعفر بای جنوبی شهرستان ترکمن**، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی ،استاد راهنما: دکتر سیدعلی بدری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- مقیمی، سید محمد، (۱۳۸۳)، **سازمان و مدیریت رویکرد پژوهشی**، چاپ اول، انتشارات ترمه.
- نجفی کانی، علی اکبر، مهدی حسام و حدیثه آشور، (۱۳۹۴)، **سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی مورد: دهستان استرآباد جنوبی در شهر گرگان**؛ فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره۱، بهار، پیاپی۱۱، صص ۵۶-۳۷.
- هاشمی، سید سعید؛ سید حسن مطیعی لنگرودی، مجتبی قدیری معصوم، محمد رضا رضوانی و سید محمد مقیمی، (۱۳۹۰)، **تبیین نقش دهیاری ها و شوارهای اسلامی در توسعه کارآفرینی روستایی –مطالعه موردی : بهاباد استان یزد**، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره یکم، بهار ۱۳۹۰، صص ۹۳-۱۱۴.
- Henderson, J. R., (2002), "**Are High-growth Entrepreneurs Building the Rural Economy**",Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review,87(3),45-70.
- Keles, Rusen, (2012); "**The Quality of Life and the Environment**", Social and Behavioral Sciences, Vol: 35, PP: 23-32.
- Kuratko, F., & M. Hadgetts, (2004), "**Entrepreneurship Theory**, process and practice. U.S.A: south-western
- Mehta, G. S., (2002), "**Non-Farm Economy and Rural Development**", GIRI Institute of Development, Studies Sector, PP.21-41.
- Nillson, J., (2006)," **Social Capital and Quality of life in the old Age**", Journal of Aging and Health, Vol 18, NO 3, pp: 434-419.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-04-24]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.12.55]